

1) індивідуалізації – підтримки і розвитку одиничного, особливого, своєрідного як потенціалу особистості;

2) соціалізації – адаптації в соціальному середовищі і самореалізації особистості в ньому.

Відповідно до вищезазначеного індивідуалізація професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів означає:

– створення умов для розвитку всіх суб'єктів освітнього процесу;

– створення ефективних дієвих стимулів професійного розвитку суб'єктів освітнього процесу;

– впровадження в професійно-освітній процес сучасних педагогічних та психологічних технологій розвитку індивідуальності;

– забезпечення моніторингу професійного розвитку всіх суб'єктів освіти, тобто регулярна та оперативна діагностика, що входить в систему зворотного зв'язку в процесі розвитку індивідуальності;

– розвиток варіативної освіти, спрямованої на розширення професійного самовизначення і на саморозвиток особистості студента. Варіативний підхід у навчанні означає, з одного боку, різноманіття та диференційованість вправ і завдань, можливість випереджаючого навчання, наступність форм навчання; з іншого боку, право особистості на навчання у відповідності зі своїми особливостями, здібностями, інтересами, життєвими планами, тобто варіативний вибір індивідуальної освітньої траєкторії;

– корекція соціального і професійного самовизначення особистості, а також професійно важливих характеристик майбутнього фахівця

Висновки. Як бачимо, науковцями розглядаються різні аспекти

підготовки майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності.

Зважаючи на входження України і Європейський освітній простір, запровадження кредитно-трансферної системи навчання сьогодні увагу вчених привертають питання індивідуалізації професійної підготовки майбутніх фахівців. На підставі аналізу наукових доробок щодо підготовки майбутніх учителів початкової школи доходимо висновку, що сьогодні недостатньо розглядаються питання організаційно – педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів в умовах кредитно-трансферної системи навчання.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Кремінський В. Г. Якісна освіта і нові вимоги часу / В. Г. Кремінський // Педагогічна і психологічна наука в Україні. Теорія та історія педагогіки. – К.: Педагогічна думка, 2007. – С. 11.

2. Закон України „Про вищу освіту”/ [http:// www.mon.gov.ua/](http://www.mon.gov.ua/).

3. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003 – 2004 рр.) / За ред. В. Г. Кременя. Авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабін. – Тернопіль: вид. ТДПУ імені В. Гнатюка, 2004. – С. 103.

4. Пехота О. М. Індивідуальність вчителя. Теорія і практика / О. Пехота. – Миколаїв: Іліон, 2009. – С. 10.

5. Сухомлинський В. А. Павльшская средняя школа / В. Сухомлинський. // Избр. произв. в 5-ти т. – К., 1980. – Т. 4.- С.7.

6. Сухомлинський В. О. Сто порад учителів / В. Сухомлинський. // Вибр. тв. в 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 2. – С. 419.

7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти т. / В. Сухомлинський. – К., 1976-77. – Т.2. – С.419 - 654

УДК 378.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ ЗАСОБАМИ ФАСИЛІТАЦІЙНОГО ВПЛИВУ

Ірина РАДУЛ (Кіровоград)

У статті розкрито зміст поняття креативність, фасилітація та педагогічна фасилітація. Виявлено специфіку розвитку креативності в молодшому шкільному віці. Обґрунтовано доцільність використання фасилітаційного підходу для вирішення проблеми розвитку креативності в молодшому віці.

Ключові слова: креативність, творчість, особистість, фасилітація, педагогічна фасилітація.

В статті раскрыто содержание понятий креативность, фасилитация, педагогическая фасилитация. Выявлена специфика развития креативности в младшем школьном возрасте. Обосновано целесообразность использования фасилитационного подхода для решения проблемы развития креативности в младшем возрасте.

Ключевые слова: креативность, творчество, личность, фасилитация, педагогическая фасилитация.

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі становлення України головним є розвиток особистості, здатної до сприймання, розуміння і творення матеріальних і духовних цінностей, спроможної самостійно приймати нестандартні рішення, творчо мислити, гнучко

реагувати на зміни обставин і самій їх творити. Як зазначено у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування поколінь, здатних навчатись

впродовж життя, створювати і розвивати цінності громадянського суспільства. Система освіти має забезпечувати розвиток у дітей творчих здібностей, їх підтримку і формування навичок самоосвіти і самореалізації.

Про необхідність розвитку творчих сил і можливостей учнів у навчальному процесі писав відомий український педагог В. Сухомлинський. У своїх науково-педагогічних пошуках він прагнув визначити найважливіші шляхи залучення дітей до наукової, технічної, художньої творчості, вивчав можливості окремих навчальних дисциплін в організації творчої діяльності. Проблема творчості є предметом спеціального вивчення в дослідженнях як зарубіжних (М. Воллах, Дж. Гілфорд, Н. Коган, Е. Торренс, Д. Фельдман, Д. Харрінгтон, та ін.), так і вітчизняних вчених (Р. Белоусов, І. Воронюк, Є. Григоренко, В. Дружинін, Л. Ляхова, І. Міхіна, В. Моляко, Я. Пономарьов, К. Торшина та ін.).

Як і будь-яку позитивну властивість, формування креативності необхідно розпочинати якомога раніше. Найбільш сприятливим періодом для цього, на думку науковців, є молодший шкільний вік, який поєднує у собі спонтанну творчість дошкільника інтенсивним розвитком інтелекту та абстрактного мислення. У цьому віці істотно зростає можливість зовнішньої постановки цілей, зовнішнього мотивування, пошуку способів дій і контролю результатів, тобто, засвоєння всіх складових психологічної структури діяльності (Л. Вержиковська, О. Кульчицька, О. Матюшкін, В. Моляко, Г. Піорковський, Л. Чорна та ін.).

Разом з тим, наукові дослідження Дж. Гілфорда і Е. Торренса свідчать про те, що значна частина учнів у процесі засвоєння навчальної діяльності та під її тиском стають пасивними виконавцями завдань і закінчують школу непристосованими, бездіяльними, незадоволеними життям членами суспільства. Вчені вважають, що в молодшому шкільному віці спостерігається спад креативності. Однією з причин цього, на нашу думку, є недостатній рівень готовності педагогів до розвитку цієї якості. Тому, вирішення проблеми розвитку креативності молодших школярів має бути одним із основних завдань у системі освіти.

Мета статті теоретично обґрунтувати необхідність розвитку креативності молодшого школяра за рахунок організації навчання в умовах педагогічної фасилітації. **Завдання:** визначити зміст та структуру креативності, дослідити специфіку проблеми креативності у молодшому шкільному віці, розглянути фасилітаційний підхід щодо розвитку креативності.

Виклад основного теоретичного матеріалу. Аналіз науково-психологічної літератури свідчить про різноманітність та неоднозначність тлумачення поняття “креативність”. У психологічній науці під креативністю найчастіше розуміють – інтегративну якість особистості, яка є суб’єктивною передумовою і одночасно показником творчості в усіх сферах діяльності. Тобто, креативність – це здатність дивуватися і пізнавати, вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях; це спрямованість на відкриття нового і усвідомлення свого досвіду [8].

На думку С. Меднік, в основі креативності знаходиться здатність виходити за межі стереотипних асоціацій, це процес додавання і перетворення елементів ситуації у нові комбінації, можливо, саме тому креативність проявляє і підкреслює здібності.

Я. Пономарьов трактує креативність як психологічну властивість і зводить її до інтелектуальної активності та чутливості до побічних продуктів власної діяльності, бачення побічних результатів, які є творінням чогось нового (що важливо тільки творчій людині) [7, с. 29-33.].

Психолог П. Торренса вважає, що креативність особистості – це не спеціальна, а загальна здібність, яка базується на обстеженні загального інтелекту, особистісних характеристик, здібностей до продуктивного мислення. Під креативністю вчений розуміє загострене сприйняття недоліків, білих плям у знаннях, дисгармонії. На його думку креативний процес поділяється на декілька етапів: сприйняття проблеми, пошук рішення, виникнення та формування гіпотез, перевірка гіпотез, їх модифікація та знаходження результату. Вчений вважає, що творчі імпульси людини перетворюються у творчий характер під впливом соціуму.

На основі досліджень, які були присвячені природі виникнення креативності, встановлено, що навколишнє середовище грає виняткову роль у формуванні і прояві творчої особистості. На нашу думку, креативність властива кожній людині. Однак, негативним впливом середовища є заборони. Соціальні шаблони, тільки блокують прояви креативності. Позитивний вплив виявляється в тому, що оточуюче середовище підкріплює прагнення до творчості, до прояву креативності [13].

Ґрунтуючись науковому підході І. Воронюка та І. Міхіної, аналіз креативності здійснюється за чотирма основними аспектами:

а) особистісному (самостійність, критичність мислення, альтернативність, асоціативність пам’яті, потреба в творчій діяльності, адекватна „Я”-концепція);

б) процесуальному (здатність до генерації нових ідей і варіантів розв'язку задач, гнучкість, здатність вирішувати проблему за допомогою загальних розумових операцій, комбінування, експериментування);

в) результативному (новизна, оригінальність, осмисленість, конструктивність, економічність і простота рішення),

г) інтерактивному (незалежність, доброзичливість, відкритість, безкорисливість спілкування).

Аналізуючи результати власних досліджень – Х. Гарднер, В. Дружинін, А. Ростов, Е. Торренс прийшли до висновку, що у початковій школі спостерігається «спад» креативності. Це пов'язано з початком шкільного навчання, яке за своєю суттю є нормативним та регламентованим, а тому воно більше орієнтує на відтворення і засвоєння готових стандартів, ніж на їх перетворення й актуалізацію творчого потенціалу суб'єкта.

На основі результатів дослідження Н. Лейтеса, А. Ліпкіної, В. Моляко О. Петровського, М. Поддякова та ін. було розроблено прикладну схему розвитку креативності молодших школярів, яка поєднує в собі цілу низку внутрішніх (вікові та індивідуальні) і зовнішніх (соціальні та педагогічні) чинників.

До внутрішніх було віднесено:

Позитивні:

а) вікові (рефлексія, внутрішній план дій, довірливість, адекватна самооцінка, впевненість в своїх силах, цілеспрямованість, критичність мислення, саморозвиток (у грі, експерименті), високий рівень допитливості та загальної культури особистості);

б) індивідуальні (природні передумови (загальна обдарованість, задатки), досвід (знання, вміння, навички), характерологічні особливості (самостійність, ініціативність, вольові якості), мотивація (саморегуляція));

Негативні:

а) схильність до конформізму, різні форми тривожності, які посилюють переживання з приводу своєї екстравагантності або страх опинитись у ролі „білої ворони”, побоювання щодо можливого осуду з боку інших людей, надмірна критичність, психічна ригідність.

Серед зовнішніх чинників креативності молодших школярів, насамперед, виокремлено:

Позитивні:

а) макросоціальні (вплив своєрідних особливостей національної культури, традиції і норми суспільної взаємодії);

б) соціально-демографічні і соціально-психологічні характеристики сім'ї (структура сім'ї, професія батьків, їх соціальний статус, гендерні особливості, креативність батьків,

порядок народження дітей, різниця у віці між батьками, стиль сімейного виховання);

в) система освіти (потенціал щодо створення креативного освітньо-виховного середовища);

г) особистість творчого вчителя (гнучкість поведінки, самостійність, високий рівень розвитку професійної мотивації і емпатії, прагнення до особистісного зростання).

Негативні:

а) обмеження свободи дій, пасивність і догматизм оточуючих, стрес спричинений факторами оточуючого середовища [6, с. 86-95].

Аналізуючи психологічний розвиток молодшого школяра, слід наголосити на тому, що в цьому віці яскраво виражені такі прояви креативності як: творчий пошук, добра пам'ять, добре розвинуте абстрактне мислення, діти дуже активні й завжди чимось зайняті, наполегливі в досягненні результату, в тій сфері яка їх цікавить, боляче сприймають суспільну несправедливість, хочуть навчатися і досягають у навчанні успіхів.

Молодші школярі уміють фантазувати, критично оцінювати навколишню дійсність і прагнуть зрозуміти суть речей і явищ, ставлять багато запитань і зацікавлені в позитивних відповідях на них. Проявляють інтерес до читання, мають багатий словниковий запас, вміють розкривати взаємозв'язки між явищами і сутністю, індуктивно і дедуктивно мислити, здійснювати логічні операції. Молодшим школярам з високим рівнем прояву креативності притаманне перебільшене почуття страху, емоційна залежність, емоційна незбалансованість порівняно [1].

Надзвичайно важко оцінити значення проявів креативності і в молодшому шкільному віці і тим більше передбачити їх подальший розвиток. Нерідко виявляється, що яскраві прояви креативності дитини є достатніми для початкових успіхів на деяких заняттях, не відкривають шлях до дійсних, соціально значущих досягнень. Однак, ранні ознаки креативності не можуть залишити байдужими батьків, педагогів – адже вони можуть вказати на причини дійсного таланту [2].

В умовах нинішнього реформування шкільної освіти в Україні постало завдання ґрунтовно з'ясувати особливості педагогічної діяльності, яка створювала б умови для суб'єкт-суб'єктної взаємодії, розвитку креативності школярів, забезпечувала б активний творчий характер їх учіння, особистісне зростання.

Аналіз шкільної практики показав, що серед причин, які гальмують розвиток креативності молодших школярів передусім слід назвати відсутність організаційних умов для повноцінної життєдіяльності школярів, а саме, взаємодії в системі “вчитель - учні”.

Основу традиційної системи навчання складають “суб’єкт-об’єктні відносини”. Характерними ознаками традиційного уроку є переважне викладення його змісту самим учителем, який розкриває ті чи інші поняття у вигляді готових висновків. У цьому випадку учні сприймають на слух інформацію, фіксують основні положення, запам’ятовують, що, в свою чергу, призводить до відносної пасивності учнів. Вчитель, переважно вдається до авторитарного насаджування дисципліни. При цьому учень втрачає здатність до творчості, самостійність, відповідальність за свої вчинки. Таку ситуацію П. Блонський ще в 20-ті роки минулого століття назвав “антипсихологічною школою активного вчителя і пасивно-уважних дітей” [3].

Щодо негативних наслідків впливу на учнів авторитарного стилю керівництва, то початок їх вивченню покладено ще в 30-ті роки К. Левіном, Р. Уайтом, Р. Ліппітом. В проведеному ними експерименті виявились побічні негативні результати педагогічного авторитаризму: нездоровий психологічний клімат в класі та підвищений рівень дитячої агресії. Такої ж думки притримувався і класик вітчизняної педагогіки – В. Сухомлинський. Його висновки, по суті, дуже схожі на висновки зарубіжних колег. Всупереч пануючим на той час поглядам на розуміння взаємин “учитель-учень”, педагог-гуманіст сформулював антропологічний підхід до виховання, підійшовши до дитини як до суб’єкта цього процесу. Дитина у Василя Олександровича – це незалежна особистість, котра висловлює свою особисту сутність у різноманітних видах діяльності. Кожен учень – це неповторна особистість, найвища цінність.

Своєю науковою, а тим більш практичною діяльністю видатний педагог довів, що наказом, тиском, примусом неможливо створити особистість. Тому влада вихователя має полягати не в тому, щоб зламати, знеособити духовні сили дитини, а в тому, щоб “підняти, підтримати... утвердити почуття її гідності” тільки так, на його переконання “треба використовувати свою владу над дитиною” [11].

Розглянуті недоліки є досить типовими для традиційної системи навчання і потребують вирішення.

Гуманістична парадигма сучасної системи загальної середньої освіти прийшла на зміну авторитарній парадигмі і передбачає розкриття людини як унікальної цілісної особистості, що розвивається у процесі активної реалізації свого творчого потенціалу в системі взаємодії з іншими людьми. Ключовими поняттями гуманності виступають такі поняття, як турбота, взаєморозуміння, взаємоповага, взаємодія. Формування цих понять у навчально-виховному процесі є головною метою сучасної системи освіти.

Практика показує, що педагог – це творча професія і педагогічна діяльність завжди відзначається унікальністю, оригінальністю та неповторністю. Творче співробітництво вчителя з учнем є найбільш високим рівнем співробітництва, адже воно дозволяє реалізувати його учасникам свої внутрішні резерви у повному обсязі. Установа на творчість реалізується лише у тому випадку, коли спеціально організуються форми співробітництва вчителя і учня. Все частіше в педагогіці та психології педагогічну діяльність спрямовану на співробітництво розглядають як допомогу або як фасилітацію.

Оскільки наше дослідження стосується загальноосвітньої школи, то ми вважаємо за доцільне висвітлити саме феномен “педагогічної фасилітації”.

Витоки педагогічної фасилітації лежать в особистісно-орієнтованій взаємодії. Тому, розглядаючи цей феномен, ми звертаємося до гуманістичного напрямку і до тих вчених (перш за все до А. Маслоу та К. Роджерса), які визначили фасилітаційну функцію навчання.

Центральною гіпотезою підходу К. Роджерса є те, що індивідуум в самому собі може знайти величезні ресурси для самопізнання, зміни Я-концепції, цілеспрямованої поведінки, а доступ до цих ресурсів можливий лише при дотриманні трьох умов, сприятливих для створення певної фасилітаційної психологічної атмосфери. Цими умовами, на думку науковця, є конгруентне самовираження в спілкуванні, достовірність, щирість; безумовне позитивне відношення і ухвалення інших; активне емпатійне слухання і розуміння.

Таким чином, якщо застосувати цю гіпотезу до освітнього процесу, то для того, щоб активізувати розвиток креативності учня молодшого шкільного віку, необхідно створити особливу психологічну атмосферу, яка сприятиме прояву особистої активності або, іншими словами, здійснити фасилітаційну взаємодію. Слід зазначити, що фасилітаційний педагогічний вплив надає не лише педагог на учня, але й учень на педагога, оскільки, фасилітаційна взаємодія передбачає емоційний зв’язок всіх учасників процесу.

Згідно підходу К. Роджерса, основними установками учителя-фасилітатора стають «відвертість» (здатність відкрито виражати і транслювати власні думки і переживання в міжособистісному спілкуванні з учнями); «ухвалення», «довіра» (внутрішня упевненість вчителя в можливостях і здібностях кожного учня або «педагогічний оптимізм», опора на позитивні якості вихованця); «емпатичне розуміння» (бачення вчителем внутрішнього

світу і поведінки кожного учня ніби його очима) [9].

Проблема педагогічної фасилітації висвітлена у дослідженнях, Є. Кузнєцової, П. Лушина, А. Орлова, З. Ржевської, С. Ромашиної, С. Смірнова, О. Шахматової.

На основі наукових доробок П. Лушина, нами були сконструйовані наступні визначення педагогічної фасилітації:

1) “така форма педагогічного впливу, за якої учень, на рівновагу вчителю, постає саморегулюючою особистістю, а тому результат як педагогічної, так і учбової діяльності залежить від обох суб’єктів”;

2) “екологічно витримана форма особистісної зміни в освітньому контексті”;

3) “здатність керувати процесами соціальної самоорганізації в умовах певної невизначеності, тобто ситуації, коли наявних знань (як з боку педагога, так і з боку учнів і їх батьків) недостатньо для вирішення питань щоденної життєвої практики” [4, с. 295].

Педагогічна фасилітація О. Шахматовою визначена, як посилення продуктивності освіти (навчання, виховання) і розвиток суб’єктів педагогічного процесу за рахунок особливого стилю міжособової взаємодії і якостей особи педагога [12].

Основне завдання учителя-фасилітатора, за твердженням А. Орлова, - це стимулювання і ініціація (фасилітація) осмисленого навчання. Вчений, аналізуючи обставини, що ускладнюють роботу вчителя, услід за К. Роджерсом, висловлюється про необхідність перенести акцент в учбовому процесі з викладання на навчання, тобто, організувати саме викладання не як трансляцію інформації, а як активізацію (фасилітацію) процесів осмисленого навчання. Перенесення акценту з викладання на фасилітацію навчання розглядається як справжня реформа освіти [10, с. 21-24].

На думку П. Лушина, перед учителем-фасилітатором стоять наступні завдання: сприяти активності і самостійності учасників учбового процесу; допомога учням в усвідомленні та розумінні власної позиції та позиції інших; відстеження процесу засвоєння, акцентуація в ньому моментів напруги і проривів; відстеження якості отриманих результатів. Все це, на нашу думку і сприятиме розвитку креативності в молодшому шкільному віці під час навчання та виховання.

Щодо фасилітативних навичок, то П. Лушин вказує на такі, як: створення атмосфери абсолютного позитивного визнання, активне слухання, управління груповою динамікою [5, с. 7]. Створення фасилітатором атмосфери абсолютного позитивного визнання, на думку науковця, відбувається за рахунок уважного вислуховування учнів, намагання зрозуміти, що стоїть за кожним дитячим висловом.

Фасилітатор має бути щирим і природним (конгруентним) в своїх проявах, реакціях. Така поведінка фасилітатора сприяє подоланню учнями бар’єру спілкування з ним як з викладачем. Одночасно з цим, фасилітатор конструює проблемне інтелектуальне середовище. Напруга, що породжується цим середовищем, підштовхує учнів до вирішення проблеми, проявів творчості, а комфорт від позитивного визнання полегшує їм цю роботу.

П. Лушин стверджує, що опановуючи навичками фасилітації і застосовуючи їх в групі, учитель-фасилітатор дуже скоро може помітити, що його учні звикають до розподіленого з ними контролю і теж починають застосовувати фасилітативну техніку. Діти вчатьсЯ фасилітувати (допомагати) іншим і собі, переймаючи навички фасилітації від фасилітатора. Вони стають активнішими, самостійнішими, виявляють зацікавленість, ініціативу, творчість [5].

О. Шахматова, вивчаючи психологічні особливості педагогічної фасилітації, вказує на три основні якості особистості педагога-фасилітатора, до яких відносить аттрактивність, толерантність та асертивність. Аттрактивність розглядається як устремління людини до позитивного відношення до неї з боку інших людей, яке базується на власному позитивному почутті до цих людей. Її формуванню здебільшого сприяє емпатія. Педагогічну толерантність О. Шахматова визначає як уміння без роздратування та ворожості відноситися до думок, поглядів, звичок інших людей, бути терпимим. Асертивність – комплексне прочуття впевненості у собі, у власних силах. [12].

Основним завданням педагогічної фасилітації, є створення неформальної атмосфери, що сприяє пізнавальній активності учнів, вони відчують свою причетність до процесу навчання, відповідальність за результати навчання, що в свою чергу сприяє розвитку їх творчим здібностям.

Висновок. З огляду на вищесказане, ми зробили спробу представити модель розвитку креативності молодших школярів узявши за основу логіку розвитку відкритої, здатної до самоорганізації системи, в умовах фасилітації. Яка створює ситуацію невизначеності стимулює молодших школярів до творчості. Педагогічна фасилітація відкриває дітям шлях до пізнання свого „Я”, допомагає усвідомити власну значущість та унікальність за допомогою спільного із вчителем пошуку й відкриття ще нереалізованих можливостей і цінностей. Чим вище здатність вчителів до фасилітації навчання, тим більш індивідуалізованим, диференційованим і творчим є їх підхід до учнів, тим більше уваги вони приділяють переживанням учнів і частіше вступають з ними в діалог, що сприяє актуалізації творчого потенціалу суб’єкта.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ваганова Н. Розвиток творчого потенціалу / Н. Ваганова // Психолог. – 2006. – № 20. – С. 16-17.
2. Вивчення особистості молодшого школяра / За ред. М.Т. Дригус – К.: Інститут психології АПН України, 1994.
3. Легун. О.М. Розвиток у педагогів орієнтації на суб'єкт-суб'єкту взаємодію у процесі післядипломної освіти: дис...кан. псих. наук. 19.00.07. / Легун Олена Миколаївна. – К., 2005. – 200 с.
4. Лушин П.В. Психология личностного изменения / П.В. Лушин – Кировоград: Полиграфическо-издательский центр ООО «Имекс ЛТД», 2002. – 360с.
5. Лушин П.В. Учимся фасилитировать: Метод. пособие для учителей школ, студентов, преподавателей / П.В. Лушин. – Кировоград, 2003. – 52 с.
6. Моляко В.О. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности / В.О. Моляко // Вопросы психологии. – 1994. – № 5. – С. 86-95.
7. Пономарев Я.А. Психология творчества и педагогика / Я.А. Пономарев – М.: Педагогика, 1976. – С. 29-33.
8. Психологічна підтримка творчості учня [Текст] / упоряд. О. Главник, В. Зоц. – К.: Редакції загальнопедагогічних газет, 2003. – 128 с.
9. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека: Пер. с англ. / Общ. предисл. Е.И. Есениной. / К. Роджерс – М.: Изд. группа Прогресс: Универс, 1994. – 480 с.
10. Ромашина С.Я. Формирование гуманизирующего общения средствами коммуникативного воздействия педагога / С.Я. Ромашина // Вестник университета Российской академии образования, 2005. – № 4. – С. 21-24.
11. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. / В.О.Сухомлинський – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 1. – 654 с.
12. Шахматова О.Н. Психологические особенности педагогической фасилитации / О.Н. Шахматова // Ежегодник Российского психологического общества: Материалы 3-го Всероссийского съезда психологов. 25 – 28 июня 2003 года: В 8 т. – Т.VIII. – СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2003. – 339 с.
- Torrance E. Guiding creative talent – Englewood Cliffs / E. Torrance // NY. Prentice-Hall, 1964, – 128 с.

УДК 37(09)

ЕЛЕМЕНТИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Ольга РАДУЛ (Кіровоград)

У статті розглядаються спільні й відмінні риси природовідповідного виховання дітей у народній педагогіці та педагогічних поглядах В. Сухомлинського.

Ключові слова: природовідповідність, В. Сухомлинський, народна педагогіка.

В статье рассматриваются общие и отличительные черты природосообразного воспитания детей в народной педагогике и педагогических взглядах В. Сухомлинского.

Ключевые слова: природосообразность, В. Сухомлинский, народная педагогика.

Відомо, що на В. Сухомлинського велике враження справила праця Г. Волкова про народну педагогіку чувашів. В одному з листів до Г. Волкова В. Сухомлинський висловив думку про написання книги про народну педагогіку українців: «Під враженням і безпосереднім впливом вашої книги я задумав написати книгу про українську народну педагогіку. Не знаю, що вийде. Збираю матеріал. ... Гадаю, що на цю роботу піде років п'ять» [4, с. 32]. Однак, ця ідея не втілилася повністю у життя, окремої книги з народної педагогіки українців, написаної В. Сухомлинським, світ не побачив. Водночас, усі праці нашого земляка насичені елементами народного виховання.

Педагогічну творчість В. Сухомлинського з народною педагогікою пов'язує, насамперед, принцип природовідповідності виховання, використання фольклору у вихованні дітей, зокрема, казки. Зрозуміло, що народна педагогіка і педагогічні ідеї В. Сухомлинського мали різне підґрунтя, передбачали різні цілі виховання.

Спільність ідей народної педагогіки і поглядів В. Сухомлинського на природовідповідне виховання полягає, передусім, у тому, що велике значення надавалося вихованню дитини у природі і через природу.

Народна педагогічна культура віками накопичувала досвід виховання наступних поколінь, який безпосередньо виводився із реального життя. Усе життя наших пращурів було тісно пов'язане з навколишньою природою, яка впливала на розвиток суспільства в цілому та виховні процеси зокрема.

Природа для давніх слов'ян була не просто місцем проживання, джерелом і важливим фактором життєдіяльності: кожна людина відчувала себе органічною частиною близького й віддаленого оточення, а природа, зі свого боку, уявлялася природним продовженням людини. Все, щоб не робила людина, прямо чи побічно узгоджувалося з природою, її законами. Все спиралося на досвід, здобутий від зв'язків із